

1. Temat: Moje „korzenie”, czyli coś o herbach i o przodkach¹

Cele kształcenia — wymagania ogólne

Uczeń:

- Dostrzega ciągłość procesów historycznych,
- Wyszukuje i porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł,
- Rozpoznaje rodzaje źródeł,
- Ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego,
- Integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy,
- Przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.

Cele kształcenia — wymagania szczegółowe

Uczeń:

- Umie analizować źródła ikonograficzne (herby),
- Zna i rozumie pojęcia należące do terminologii heraldycznej i genealogicznej,
- Potrafi wyjaśnić, jaką rolę pełniły herby w społeczeństwie średniowiecznym i nowożytnym,
- Zna zasady prowadzenia badań genealogicznych.

Metody

- Pogadanka nauczająca,
- Dyskusja moderowana,
- „Burza mózgów”,
- Analiza tekstu źródłowego,
- Praca w grupach.

Środki dydaktyczne

- Kserokopie materiałów archiwalnych z zasobu Archiwum Państwowego m.st. Warszawy (akty urodzenia, ślubu i zgonu z ksiąg metrykalnych parafii rzymskokatolickiej św. Aleksandra w Warszawie, dowolne strony z „Taryfy domów”, dowolna umowa przedmałżeńska wpisana do ksiąg prowadzonych przez jednego z notariuszy warszawskich, spis abonentów telefonii warszawskiej, fragment wspomnień pamiętnikarskich, wizerunki herbów),
- Luźne karteczki zawierające wyjaśnienia pojęć wprowadzonych w czasie lekcji.

Przebieg zajęć

1. Wprowadzenie

¹ Lekcja przeznaczona jest dla gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej. Powinna być zrealizowana w bloku 2 x 45 min.

- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa wybiera swojego lidera. Grupy otrzymują kserokopie z wizerunkami różnych herbów (miejskich oraz rodowych). Uczniowie zapoznają się z otrzymanymi materiałami, analizują je, zwracając uwagę na rozmiary herbów, ich kolorystykę, wyobrażenie umieszczone w herbie, elementy wspólne oraz różnice. Następnie liderzy grup przedstawiają spostrzeżenia swoich grup kolegom, informując przy tym, co przedstawiają ilustracje, nad którymi pracowali.

2. Rozwinięcie

- Nauczyciel nawiązuje do ustaleń dokonanych przez uczniów w trakcie wykonywania poprzedniego zadania, wskazuje elementy powtarzające się w wizerunkach wszystkich herbów i nazywa je, a uczniowie zapisują podane nazwy w zeszytach.
- Uczniowie pozostają podzieleni na grupy. Każda grupa otrzymuje identyczny zestaw luźnych karteczek z wyjaśnieniem pojęć podanych wcześniej przez nauczyciela. Zadaniem uczniów jest prawidłowe zestawienie pojęć z ich definicjami. Lider grupy, która jako pierwsza ukończy zadanie przedstawia wyniki pracy swojej grupy, natomiast pozostałe grupy wchodzą w rolę recenzentów i oceniają prawidłowość wykonanej pracy. Następnie uczniowie uzupełniają notatki w zeszycie o definicje podanych wcześniej przez nauczyciela pojęć.
- Uczniowie pracują w grupach. Każda grupa otrzymuje fragment tekstu źródłowego lub opracowania poświęconego herbom. Na ich podstawie, pracują metodą „burzy mózgów”, uczniowie przygotowują odpowiedzi na pytania:
 - Kiedy mogły pojawić się pierwsze herby?
 - W jakich okolicznościach mogły powstać?
 - Do czego pierwotnie służyły?
 - Komu przysługiwało prawo do herbu?
 - Jak zmieniła się ich rola na przestrzeni stuleci?
 Wnioski grup przedstawiają ich liderzy. Nauczyciel koryguje i uzupełnia te wypowiedzi oraz wprowadza nowe pojęcia (zawołanie, ród heraldyczny, nobilitacja, adopcja, indygenat, nagana szlachectwa, *Liber Chamorum*, Heroldia, herbarz) i wyjaśnia je.
- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa otrzymuje kserokopie materiałów archiwalnych:
 - Akty urodzenia, ślubu i zgonu z ksiąg metrykalnych parafii rzymskokatolickiej św. Aleksandra w Warszawie (Grupa I).
 - Dowolna strona z „Taryfy domów” (Grupa II).
 - Dowolna umowa przedmałżeńska wpisana do ksiąg prowadzonych przez jednego z notariuszy warszawskich (Grupa III).
 - Spis abonentów telefonii warszawskiej (Grupa IV).
 - Fragment wspomnień pamiętnikarskich (Grupa V).
 Grupy analizują otrzymane materiały, zwracając uwagę na rodzaj źródła oraz informację, jaką przekazują. Liderzy grup przedstawiają wyniki ustaleń swoich grup. Ustalenia te są zapisywane w postaci skróconej na tablicy. Uczniowie starają się odnaleźć powiązania między poszczególnymi rodzajami źródeł.

3. Podsumowanie

- Nauczyciel, wykorzystując metodę pogadanki nauczającej, wyjaśnia uczniom, do jakich celów mogły być przydatne materiały archiwalne analizowane podczas lekcji (odtworzenie drzewa genealogicznego, udowodnienie przynależności do danego rodu) oraz zwraca uwagę na zasady prowadzenia badań genealogicznych.